

Рецензия

На дисертационния труд на тема „Политиката за сигурност на Балканите след Студената война“,

На Хасан Онур Демир,

Докторант на свободна подготовка към катедра АУПН, факултет МИА на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“,

Научен ръководител доц. д-р Калоян Кирилов Смилков,

За присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „политология“, научно направление „политически науки“, 3.3.,

От проф. д.н. Владимир Стефанов Чуков, Русенски университет „Ангел Кънчев“, ВСУ „Черноризец Храбър“

Със заповед на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“ съм избран за член на научното жури за оценката на дисертационния труд на турския гражданин Хасан Онур Демир, а на второто заседание - за негов рецензент. Депозираните документи отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение, както и на Устройствения правилник на ВСУ „Черноризец Храбър“.

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Темата за регионалната сигурност на Балканите винаги е актуална. Регионът има особен етно-религиозен генезис, респективно динамично и противоречиво историческо развитие и народопсихологически натрупвания, които експлицитно се отразяват върху формирането на функциониращите икономически субекти, на социалните общности, но

също и на влиянията на доминиращите за географската област външни фактори /припокриващите или взаимноконкуриращите се/. Тя е особено дисертабилна в условията на разпадането на двуполюсната система след Студената война, войните в бивша Югославия, разширяването на НАТО и ЕС, но особено сега в светлината на войната в Украйна и нейния отзвук върху нейните южни съседи. Авторът се опитва да даде свой собствен прочит на сложния пъзел на сигурността на нашия регион, съчетавайки в него обективните сериозни теоретични източници в сферата на сигурността и субективността на турското тълкуване на факторите, които влияят върху нея. Няма значение, че последното е изразено по един имплицитен начин. Г-н Демир извежда като водещи в това отношения националистическите движения и намесата на НАТО и ЕС в изграждането на баланса и стабилността на регионалната сигурност.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертацията съдържа 213 страници, при 183 страници основен

Текст. Тя се състои от увод, три глави, заключение и списък с използвана литература. Съдържанието на всяка глава е разделена на отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Списъкът с литературата се състои от 292 заглавия на английски, турски и български език. Текстът е представен на коректен английски език. От формална гледна точка, разработката отговаря на законовите изисквания за присъждането на образователната и научна степен «доктор».

Похвален е избраният подход от докторант Хасан Демир на селекция на методологическите подходи. Дисертационната разработка е интердисциплинарна по своя характер и авторът е трябвало добре да балансира отделните методически инструменти. Видим е балансът на методологиите на различни научни дялове, които са част от «обществените науки». Става въпрос за съвместяването на методиките на «политически

науки» и на сигурността, в нейния международен аспект. Можем за отличим анализът, синтезът, обработката на статистическа информация, мониторингът, компаративистиката, общотeorетичния подход в изучаване на външната, вътрешната и глобалната и регионалната политика, контент анализ, сравнителен анализ, блиц анализ, pest – анализ, swot - анализ, сценарийно планиране и казуалния подход. Анализирани са данни от научната и научнопопулярната литература, медийните публикации на американски, турски, български и европейски автори. Специално трябва да се отбележи, че в своя анализ докторант Хасан Демир поставя акцент върху Теорията на регионалния комплекс за сигурност (ТРКС), с цел изследване и отчитане на динамиката на промяна на сигурността на Балканите във всички нейни нюанси и измерения – количествени, качествени и времеви.

Набелязаните и използваните методологически подходи и инструменти съответстват на естеството на поставената изследователска цел и помагат за реализацията на зададените задачи.

Структурата на дисертационния труд е добре изградена, в съдържателен план е балансирана и разкрива по адекватен начин формулировката на заглавието и идеята на изследването. В увода присъстват основните елементи, присъщи на дисертационните изследвания: изследователски въпроси, цели, задачи, предмет и обект на изследването, очертана е актуалността и е формулирана основната хипотеза, изведени са методологичните подходи и, което е особено важно, посочени са изследователски ограничения, очертаващи рамката на предприеманото изследване. Логиката на структурното изграждане е от общото към частното, което е класически принцип при такъв тип академични изследвания.

Първа глава „Концептуална и теоретична рамка“ е своеобразно продължение на увода. Там авторът се опитва да даде своите виждания за разликата между теория и концепция, прави ретроспективен анализ на

изследванията на понятието сигурност, щрихова Балканския регион като основен обект на изследване в областта на сигурността. Паралелно с преобладаващо емпирични по своята същност мисловни конструкции за нашия регион, за генезиса на неговата регионална спойка с особен акцент върху сигурността, докторантът фрагментаризира детайлно разбирането за ТРКС и понятието „секюритизация“.

Във втора глава на дисертацията „Балкански регионален подкомплекс за сигурност“ се усещат авторовите автенични разсъждения за нашия регион, базирайки се върху специфично изработен критериен микс. Интересно е разбирането за „Балкани“. Добре би било докторантът да направи сравнение с другите алтернативни, появили се след 1990 г. понятия за региона, а именно Югоизточна Европа /ЮИЕ/. Идеята е да се заличи традиционно негативната конотация, с която е натоварена наименованието Балкани. Друг въпрос е кои точно са компонентите на Балканите и кои на ЮИЕ.

В тази част г-н Хасан Демир щрихова и ролята на външните за Балканите фактори, поставяйки акцент върху двата основни, а именно Европейския съюз и НАТО. Безспорно тезата е вярна, но анализът единствено би спечелил, ако авторът бе направил едно степенуване на силата на влиянието, включвайки и други подобни фактори, а именно – Русия и Китай. Вероятно това би се случило в следващи разработки на докторанта.

Съвсем правилно г-н Демир се е насочил към Западните Балкани, търсейки най-проблемната част от нашия регион. Така е третата глава, а именно „Западни Балкани“. Докторантът е навлязъл в подробности на балканския барутен погреб след 1990 г. В неговия поглед попадат югославските войни, разпадането на Югославия и свиването ѝ до сръбската държава след отделянето на Черна гора, косовската криза, която таи в себе си един замразен конфликт, взела около Северна Македония и други.

Чудесно би било авторът да се фокусира върху проблемите около Северна Македония, тъй като пряк участник в тях е и нашата държава. Лично аз бих оценил високо академичните разсъждения на турски изследовател по темата. Нещо повече, извеждане на предан план на анализ на позицията на Турция би бил сериозен принос в дисертационния труд. Всичко това би обогатило разработката, без да подценяваме направеното от г-н Демир, а именно вярната и почна оценка за влиянието на НАТО и особено на ЕС чрез процеса на неговото разширяване по посока на Западните Балкани.

3. Научни и научни-приложни приноси. Достоверност на материала

Г-н Хасан Демир посочва пет научни приноса в своята дисертация. Като цяло, приемам тяхната същност, като съм на мнение, че е трябвало чувствително по-добре да бъдат формулирани. Според ваковско неписано правило в дисертация за получаването на академичната степен „доктор“ обикновено да посочват не повече от три приноса. Така е трябвало да стане и тук. Докторантът е трябвало да сбие текста и той да получи подходящата форма.

Считам, че можем да открием следните научни и научно-приложни приноса:

1. Автентичен и оригинален авторов анализ на сигурността на Балканския регион. Това се дължи преди всичко на оригиналната структура, в която добре се съчетават емпирика и теория.

2. Създаване на собствена аналитична теоретична парадигма, а именно Теорията на регионалния комплекс за сигурност (ТРКС). Тя създава възможност за използване на евристични аргументи в предварително зададените хипотези при различните казуални /национални/ случаи.

3. Очертаването на ясна перспектива за развитието на системата за сигурност на Балканите като регион, от една страна и при отделните разглеждани регионални ингредиенти, от друга. Прогностичния компонент

е концентриран в отделните заключения към втората и третата глава и в общото такова на края на интегралния текст.

Представеният дисертационен текст е оригинален авторов анализ и няма данни за плагиатстване.

4. Литературна осведоменост и компетентност на докторанта

Използваната литература е изключително богата. Броят и характерът на източниците са съотносими с дисертация, претендираща за получаването на научната степен „доктор на науките“. Авторът се е постарал да прегледа цялата източникова база по темата. Вероятно почетивно би било да има някаква подредба на огромната по обем литература. При бъдещи разработки е препоръчително да бъдат отделени например документите от монографиите, периодиката от авторовите статии.

5. Бележки, критики и препоръки

Наред с безспорните качества на представената разработка могат да бъдат отправени и някои критични бележки. Всъщност в предходните части на рецензията аз направих вече някои такива. На първо място, трябва да се помисли дали не е било по-правилно да се възприеме понятието Югоизточна Европа, вместо Балкани. След промените у нас сякаш то се наложи в съответната научна книжнина, в търсене на съдържателно и терминологично обновление на изследвания от десетилетия у нас научен обект.

Докторантът трябва много внимателно да борави с терминологичния апарат, имайки ясното съзнание, че неговият предмет на изследване има подчертано интердисциплинарен характер. Той анализира системата за сигурност в определен регион, а желаната образователна и научна степен е политология. Получава се недотам контролирано хибридизиране между два самостоятелни научни дяла, две научни направления, макар и близки по своя характер, а именно сигурност и политически науки. Това е видимо

особено по отношение на използваната емпирика и отделни методически инструменти.

В анализа очаквах г-н Демир да осветли повече позицията на турската държава. Това би бил оригинален принос, тъй като Турция е един от факторите, които силно влияе върху системата за сигурност на балканските регион и особено в отделни страни-членки. Сега представеният текст звучи някакси универсално и понякога липсва достатъчно теренна обосновка.

6. Автореферат и публикации

Авторефератът е написан съгласно законовите изисквания. Той дава пълна представа за депозирания текст. В него присъстват всички задължителни компоненти за подобен тип академичен труд.

Г-н Хасан Демир е представил и три публикации заедно с дисертацията. Впечатление прави втората, а именно „Политиката на разширяване на ЕС като инструмент за мека сила“. Бих препоръчал на автора да прегледа отново тази част от изискуемата пред НАЦИД информация за положената работа по време на докторантската подготовка, тъй като този орган има конкретни изисквания за вписването на даден кандидат в националната листа на учените в България. Бих обърнал внимание особено на първата публикация, към която трябва да се добавят определени данни.

7. Заключение

Дисертационният труд на докторант Хасан Демир напълно отговаря на изискванията за придобиване на образователна и научна „доктор“. Текстът засвидетелства доказани и проверени научни познания, осъзната теоретична подготовка, иновативни методологически умения и достатъчна езикова експертиза. Нещо повече, представената дисертационна разработка убеждава за присъствието на сериозен интелектуален потенциал и натрупани изследователския умения,

които гарантират успешен завършек на бъдещи научни изследвания. Бих желал да поздравя и доц. д-р Калоян Кирилов Смилков за сполучливо избраната тема и чудесното научно ръководство.

8. Оценка на дисертационния труд

Въз основа на всичко написано до този момент, искам ясно да изразя моето положително мнение за дисертацията на Хасан Онур Демир. В тази връзка бих желал да призова колегите от научното жури единодушно да гласуваме присъждането на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.3. политически науки, по научната специалност „политология».

8.09.2022

С уважение:

/проф. д.н. Владимир Чуков /